

Toespraak gehouden door drs. J.D.W. Eerbeek, hoofdpredikant Ministerie van Veiligheid & Justitie, en schrijver, bij de opening van de Anne Frank tentoonstelling in PI Zoetermeer op woensdag 1 juni 2011.

‘Schrijven verwerkt verleden en opent toekomst’

Dames en heren,

In diepe geslotenheid, aan jezelf alleen overgeleverd, als je je hopeloos verlaten voelt, in excommunicatie, scheidt schrijven communicatie. Dat kan zijn communicatie met je diepste binnenste, met anderen, met de Ander met een hoofdletter. Nu, als je het opschrijft, en ook straks als gelezen wordt wat jij hebt opgeschreven.

In het gevangenispastoraat heb ik in meer dan 30 jaar heel veel geschreven teksten van gedetineerden gezien. Veel heb ik ervan bewaard. Soms lees ik ze weer, om erbij bepaald te blijven wat onder hen omgaat.

Nu eens zijn die teksten heel mooi geschreven, in sierschrift, dan weer met hanepoten. Bijna onleesbaar. Heel het leven klinkt erin door. Met eigen woorden. Soms, omdat eigen woorden niet gevonden kunnen worden, met woorden geleend van anderen. Woorden die verdriet uitdrukken, pijn, schuld, eenzaamheid, tekort gedaan, onschuld, verlangen, liefde, de lange, lange straf.

Er zijn heel veel gebeden en gedichten rondom dat ene woordje *vrijheid*.

In de donkere diepe kerker
vol van wanhoop en verdriet
zie ik in een kleine erker
't licht der vrijheid in 't verschiet.
W.V.

Ook zijn er gedetineerden die met hun levensverhaal en de omslag die zij hebben meegemaakt, iets willen betekenen voor anderen. Nicky Cruz, die beruchte bendeleider, schreef 'Ik zal nooit meer huilen', al vele jaren een bestseller in de gevangenis. Stanley Groeneveld, geïnspireerd door Martin Luther King en Nicky Cruz, deed het vorig jaar met zijn boek Capone en King, waarin hij schrijft hoe zijn herstel begon in de gespreksgroep in de gevangenis bij een film over Martin Luther King.

De Anne Frank tentoonstelling wil gedetineerden verleiden tot schrijven. Voor Anne begon het schrijven met haar hart uit te spreken. Ze wilde in gesprek met haar dagboek vertrouwelijkheid scheppen. Ze beschouwde het dagboek als haar vriendin. En ze ontwikkelde het schrijven tot een levensvervulling. Ze werd schrijfster.

Ruim dertig jaar heb ik als predikant gewerkt in het gevangeniswezen. Ik heb in mensen diep ervaren gebrokenheid gezien, gelatenheid, maar ook verlangen naar herstel. Nu eens had ik het gevoel te dweilen met de kraan open, diepe hopeloosheid nam ik dan alleen maar waar; dan weer zag ik hoop.

Over mijn ambtsbediening onder gedetineerden heb ik een boek geschreven: ‘een misdadiger is meer dan zijn delict’. Ik wilde met mijn boek aandacht vragen voor de persoon van de misdadiger.

Zijn daden worden veroordeeld, maar de mens achter de daad moeten we blijven zien als medemens.

Door het schrijven van dit boek heb ik aan mensen buiten de gevangenis iets willen laten zien wat in gedetineerden ook leeft, naast de donkere bladzijden uit hun levensverhaal. Ik heb met een vergrootglas terug gekeken naar ontmoetingen met zware en minder zware misdadigers, om zo bij ieder op het spoor te komen van iets bijzonders achter hun misdaad.

Het schrijven betekende voor mij een zekere orde en lijn brengen in mijn ervaringen.

Ik heb geschreven op het microniveau, maar ik heb ook geschreven op het macroniveau, om te laten zien wat je kunt doen, individueel met gedetineerden, maar ook maatschappelijk, met de kerk en met de samenleving, in de ontwikkeling van Exodus, om mensen nieuwe kansen te geven om een nieuw leven op te bouwen.

Het schrijven heeft me geholpen om in heel veel wanhoop die ik heb gezien, te blijven werken in het licht van de hoop.

In Scheveningen werkte ik als predikant onder meer in het huis van bewaring, het zogenaamde Oranjehotel.

“In deze bajes zit geen gajes, maar Hollands Glorie, potverdorie!” schreven de verzetsmensen in de Tweede Wereldoorlog op de muur.

In het Oranjehotel vond ik op mijn kamer in de boekenkast het dagboek van Anne Frank, Het Achterhuis. Met een stempel ‘prot gv’ erin. Annie Romein – Verschoor schrijft er een voorwoord in. ‘In dit dagboek’, zo schrijft Annie Romein –Verschoor, ‘zien we het ontwaken van een mensenziel, getekend als we het maar zelden in het herinneringsbeeld van de zeer groten aantreffen. In de afgeslotenheid van het Achterhuis is het de duistere afgeslotenheid van de toekomst die dit dagboek zo zuiver tot een gesprek met zichzelf maakt.’

Hier liggen bijzondere verbindingen met hoe gedetineerden, in een geheel andere situatie dan Anne Frank, existentieel hun bestaan beleven. Afgeslotenheid naar buiten, afgeslotenheid van de toekomst.

Ik heb gezien dat schrijven ertoe kan bijdragen dat mensen hun diepste gevoelens die ze op een andere manier niet kunnen uiten, alleen met zichzelf kunnen opschrijven. Dat geeft bij het schrijven zelfinzicht.

En als ze je die diepe zielerorselen toevertrouwen, dan kun je erover met ze in gesprek komen.

En dan kan dat schrijven het begin zijn van verwerking, van inzicht in hoe het leven gelopen is, en van kijken naar een weg van herstel.

Zo kan schrijven verleden verwerken en toekomst openen.